

■ رابطه باورهای خودکارآمدی و مهارت‌های کاربران برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی

ژاله سلیمی فر | نصرت ریاحی‌نیا

■ چکیده

هدف: تعیین رابطه بین باورهای خودکارآمدی کاربران و مهارت‌های آنها برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی. روش/ رویکرد پژوهش: پژوهش حاضر از نوع توصیفی است و از روش همبستگی استفاده کرده است. تمامی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه بوعلی‌سینا ورودی سال ۱۳۹۲ جامعه پژوهش را تشکیل داده‌اند. حجم نمونه ۱۰۴ نفر بوده است که با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی تعداد ۴۹ پسر و ۵۵ دختر به صورت تصادفی انتخاب شده است. ابزار گردآوری داده‌ها مقیاس باورهای خودکارآمدی عمومی (GSE-10) برای سنجش میزان خودکارآمدی کاربران، و پرسشنامه پژوهشگرساخته برای سنجش مهارت‌های جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی است. به منظور تحلیل داده‌ها از آزمون همبستگی پیرسون و آزمون t استودنت برای گروه‌های مستقل استفاده شده است.

یافته‌ها: مهارت‌های جستجوی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه بوعلی‌سینا در حد متوسط است؛ و باورهای خودکارآمدی آنها بالاتر از حد متوسط ارزیابی شده است. یافته‌ها همبستگی مثبت و معناداری بین مهارت‌های جستجوی کاربران و باورهای خودکارآمدی آنها نشان داد.

نتیجه‌گیری: تأثیر عوامل روان‌شناختی از جمله باورهای خودکارآمدی بر نحوه تعامل با فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی اثبات می‌شود.

کلیدواژه‌ها

باورهای خودکارآمدی، مهارت جستجو، پایگاه‌های اطلاعاتی

رابطه باورهای خودکارآمدی و مهارت‌های کاربران برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی

ژاله سلیمی فرا^۱ | نصرت ریاحی نیا^۲

دریافت: ۱۳۹۳/۰۹/۰۱ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۳/۰۲

مقدمه

رشد و گسترش دانش بشری و فناوری‌های نوین سبب شده است که دنیای انسان‌ها متحول شود و هر لحظه پیچیده‌تر گردد. یکی از پدیده‌هایی که در اواخر قرن بیستم زندگی بشر را دگرگون کرد و هنوز نیز رشد فزاینده آن ادامه دارد رایانه است. با ورود فناوری‌ها به بازار، جهان به تعبیر مک لوهان به دهکده جهانی تبدیل شد و از آن مهم‌تر، پدیده مرتبط دیگری به نام اینترنت به جهان عرضه گردید (زارع‌زاده و کدیور، ۱۳۸۶). پایگاه‌های اطلاعاتی با استفاده از شبکه‌های موجود گسترش فوق‌العاده‌ای یافته و بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی را برای کاربران تسهیل کرده‌اند؛ اما این حامل‌های عظیم و مجازی اطلاعات که بسیار گسترده و وسیع نیز هستند، پیچیدگی‌های زیادی از نظر بهره‌برداری و استفاده دارند. استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی نیاز به آموزش، یادگیری، تمرین، تجربه، کسب مهارت، و صرف وقت دارد. اما کسب مهارت و تسلط بر به‌کارگیری پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف، وابسته به عوامل متعدد از جمله عوامل روان‌شناختی است. یکی از این عوامل روان‌شناختی، باورهای خودکارآمدی است که بر تمام فعالیت‌های انسان از جمله فعالیت‌های علمی و اطلاعاتی او تأثیرگذار است. باورهای خودکارآمدی، انتظارات مردم درباره این است که آیا آنها قادر خواهند بود بر یک رفتار مسلط شوند یا نه، و اگر چنین است چگونه در آن موفق خواهند شد. تأکید، بر مهارت‌های افراد نیست بلکه بر آن چیزی است که آنها باور دارند می‌توانند با مهارت‌هایشان در موقعیت‌های مختلف انجام دهند. مشاهده شده است افرادی که معتقدند مهارت‌های ضروری را دارند و قادرند آنها را به‌خوبی در یک وظیفه به انجام

۱. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه خوارزمی (نویسنده مسئول) zhsalimifar@gmail.com
۲. استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه خوارزمی sara_purriahi@yahoo.com

برسانند، نسبت به کسانی که در زمینه باورهای خودکارآمدی ضعیف هستند احتمالاً انگیزه قوی‌تری دارند، اهداف بالاتری را برای خود تنظیم می‌کنند، و قدرت بیشتری برای انجام عمل دارند. بنابراین، قضاوت‌های مردم درباره قابلیت‌هایشان می‌تواند بر اینکه آنها از مهارت‌هایی که دارند به صورت خوب یا ضعیف بهره‌برداری کنند تأثیرگذار باشد (بندورا، ۱۹۹۸).

اشخاص با خودکارآمدی بالا علاقه ذاتی به کار و تمایل به افزایش تلاش خود دارند. در مقابله با موانع، پشتکار بیشتری از خود نشان می‌دهند و بسیار مؤثر عمل می‌کنند (سلیمانی و هویدا، ۱۳۹۲). با تکمیل یک وظیفه به صورت موفقیت‌آمیز، انسان می‌تواند حس قوی خودکارآمدی برای آن وظیفه خاص پیدا کند، در حالی که شکست در آن می‌تواند خودکارآمدی را تضعیف کند (ویلسون، ۲۰۱۳، ص ۱۲۵). بندورا (۲۰۰۰) معتقد است که انسان برای کسب اطلاعات، تصمیم‌گیری، حل مشکلات، مدیریت محیط و تمامی فرآیندهایی که خودکارآمدی فردی را تعیین می‌کند به قابلیت‌های مهمی نیاز دارد (به نقل از سلیمانی و هویدا، ۱۳۹۲).

پژوهش‌ها نشان داده‌اند که افراد با خودکارآمدی پایین از ارزیابی‌ها آشفته می‌شوند. این افراد به توانایی‌ها و مهارت‌های خود شک می‌کنند و قبل از اینکه تلاشی برای حل مسائل انجام دهند شکست را پیش‌بینی می‌کنند. این باورهای منفی میزان استرس را افزایش و در نهایت، نتیجه‌ای جز شکست ندارد (شهنی بیلاق، بوستانی، عالی‌پور، و حاجی‌یخچالی، ۱۳۹۱).

با توجه به مطالب ذکرشده، یکی از حوزه‌هایی که گمان می‌رود می‌تواند با خودکارآمدی رابطه داشته باشد پایگاه‌های اطلاعاتی است. در بیان اهمیت و ضرورت موضوع مورد مطالعه باید اذعان داشت که با توجه به تأثیر تسلط دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر انجام طرح‌های پژوهشی و پایان‌نامه و نگارش مقاله و انواع فعالیت‌های پژوهشی و علمی و نیز ضرورت تولید علم، اهمیت پرداختن به عوامل مرتبط با یادگیری بیشتر و تسلط افزون‌تر بر پایگاه‌ها روشن خواهد شد (جوکار و رستمی‌فروشانی، ۱۳۸۲).

به همین دلیل، پژوهش حاضر بر آن شد تا باورهای خودکارآمدی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا را بسنجد و تسلط دانشجویان در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی را اندازه‌گیری کند و رابطه این باورها با تسلط آنها در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی را بررسی کند. با تعیین رابطه باورهای خودکارآمدی با توانایی، تسلط، و مهارت دانشجویان در بهره‌گیری از پایگاه‌های اطلاعاتی، اهمیت این عامل

1. Bandura
2. Wilson

برای دانشجویان و نیز دست‌اندرکاران آموزش و پرورش شامل خانواده‌ها، مسئولان دانشگاه، کتابداران، اساتید و غیره مشخص خواهد شد؛ و در ضمن، ارتباط با این افراد جهت آموزش، پاسخگویی، و راهنمایی آنها مورد توجه و دقت بیشتری قرار خواهد گرفت و در جهت پرورش این باورها در این افراد تلاش خواهد شد.

پیش‌تر نیز برخی پژوهش‌ها به بررسی تأثیر عوامل روان‌شناختی از جمله باورهای خودکارآمدی بر روی آموزش جستجو و استفاده از منابع الکترونیکی پرداخته‌اند. از جمله نال^۱ مجموعه‌ای از مطالعات را درباره اینکه چگونه باورهای خودکارآمدی دانشجویان، آموزش آنها را در جستجوی اطلاعات دیجیتالی تحت تأثیر قرار می‌دهد انجام داد. او دریافت که پذیرش آموزش توسط دانشجویان و رویکرد جستجوی آنها، وابسته به باورهای خودکارآمدی‌شان قبل از آموزش است. دانشجویانی که باورهای قوی‌تری درباره قابلیت‌های‌شان داشتند نسبت به کسانی که از نظر خودکارآمدی ادراک‌شده ضعیف‌تر بودند بهتر قادر بودند از امتیاز راهنماهای آموزشی برخوردار شوند و در جستجوی اطلاعات موفق‌تر بودند. یافته‌های او نشان داد که بین باورهای خودکارآمدی و مهارت‌های رفتاری جستجوی شناختی تعامل وجود دارد، که این تعامل روی برخورداری افراد از باورهای قوی درباره قابلیت‌های‌شان تأثیر می‌گذارد (نال، ۱۹۹۳؛ ۱۹۹۶؛ ۲۰۰۵).

رن^۲ (۲۰۰۰) نیز باورهای خودکارآمدی دانشجویان را قبل و بعد از دریافت آموزش در جستجوی اطلاعات دیجیتال سنجید. نتایج، یافته‌های پژوهش‌های پیشین را تأیید کرد. کسانی که خودکارآمدی بالاتری داشتند قبل از شروع آموزش موفق‌تر عمل کردند. علاوه بر این، دانشجویانی که در سطح بالاتری از خودکارآمدی قرار داشتند نگرش‌های یادگیری مثبت‌تری داشتند و تجارب هیجانی‌شان کم‌تر از کسانی که خودکارآمدی پایینی داشتند منفی بود. یافته‌ها همچنین نشان داد که خودکارآمدی دانشجویان با آموزش افزایش یافت اما کسانی که قبل از آموزش باورهای خودکارآمدی بالاتر داشتند، همچنان در خودکارآمدی بعد از پایان آموزش هم بالا بودند.

ارتباط خودکارآمدی با رفتارهای اطلاعاتی نیز از سوی پژوهشگران نیز مورد توجه قرار گرفته است. به‌طور مثال، در الگوی سال ۱۹۹۶ ویلسون^۳ در مورد رفتار اطلاعاتی به‌منظور پاسخ به این پرسش که "چرا برخی نیازهای اطلاعاتی به رفتار اطلاع‌یابی نمی‌انجامد"، خودکارآمدی به‌عنوان قسمتی از سازوکار فعالیت اطلاع‌یابی به‌کار گرفته شد (میوا^۴، ۲۰۰۵).

ساولینن^۵ (۲۰۰۲) مفهوم قابلیت شبکه‌ای خود را در زمینه اطلاع‌یابی ارائه

1. Nahl
2. Ren
3. Wilson
4. Miva
5. Savolainen

کرد. وی قابلیت شبکه‌ای را به‌عنوان خبرگی در چهار زمینه اصلی تعریف کرد: دانش درباره منابع اطلاعاتی قابل دسترس در اینترنت، استفاده ماهرانه از ابزارهای فناوری اطلاعات و ارتباطات برای دسترسی به اطلاعات، قضاوت درباره ربط اطلاعات، و ارتباطات. ساولین مدل قابلیت شبکه‌ای خود را با پذیرش مفهوم خودکارآمدی از نظریه شناخت اجتماعی بندورا توسعه داد. این مدل چهار عامل اساسی قابلیت شبکه‌ای را خودکارآمدی، انتظار پیامد، عوامل عاطفی (مانند اضطراب)، و تجارب کسب‌شده از اطلاع‌یابی در اینترنت می‌داند. ساولین بر همبستگی معنادار بین قابلیت شبکه‌ای و خودکارآمدی در یافتن اطلاعات در اینترنت تأکید می‌کند (میوا، ۲۰۰۵).

همچنین تفاوت‌های فردی در جستجوی اطلاعات دیجیتالی توسط فورد، میلر، و ماس^۱ (۲۰۰۱) بررسی شد که دریافتند داشتن عملکرد ضعیف در بازیابی اطلاعات، با وجود باورهای خودکارآمدی ضعیف مرتبط است. میوا (۲۰۰۰) فرایندهای جستجوی اطلاعات کاربران ASKEric را بررسی کرد. او با به‌کارگیری عقیده سطوح چندگانه اهداف از نظریه شناخت اجتماعی دریافت که کاربران در طول اطلاع‌جویی چندین بار اهداف خود را تغییر می‌دهند (به نقل از فیشر، اردلز، مک‌کچنی^۲، ۱۳۸۷، ص ۷۴). کوربانوگلو^۳ (۲۰۰۳) مطالعه‌ای را در دانشجویان دانشگاه انجام داد که باورهای خودکارآمدی سواد اطلاعاتی را با استفاده از مقیاسی که خودش و آکویونلو ساخته بودند و نیز باورهای خودکارآمدی رایانه را می‌آزمود. نتایج نشان داد که بین این دو نوع خودکارآمدی همبستگی وجود دارد که نشان می‌دهد اگر سطح خودکارآمدی در یکی از آنها بالا برود باعث خودکارآمدی بالاتر در دیگری می‌شود.

والدمن^۴ (۲۰۰۳) استفاده دانشجویان دانشگاه را از منابع دیجیتالی در کتابخانه مطالعه کرد و دریافت کسانی که اغلب به کتابخانه مراجعه و از منابع برخط استفاده می‌کنند نسبت به کسانی که مراجعه و استفاده کم‌تری دارند از باورهای خودکارآمدی بالاتری برخوردارند. خودکارآمدی بیشتر به‌عنوان عاملی موثر در این است که چگونه دانشجویان استفاده از منابع اطلاعاتی دیجیتالی را آسان می‌دانند و نیز درک آنها از مفید بودن منابع گزارش شده است، درحالی که برخی خودکارآمدی و استفاده از اطلاعات دیجیتالی را با عملکرد آموزشی مرتبط می‌دانند (تلا^۵ و دیگران، ۲۰۰۷).

وی و ژنگ^۶ (۲۰۰۸) رابطه بین دانش اینترنت، تجربه و خودکارآمدی را آزمایش کردند. آنها دریافتند تجربه دانشجویان در استفاده از اینترنت به‌طور مثبت دانش آنها را پیش‌بینی می‌کند و این مجدد بر باورهای خودکارآمدی آنها تأثیر دارد. سطح

1. Ford, Miller, & Moss
2. Fisher, Erdelez, & McKechnie
3. Kurbanoglu
4. Waldman
5. Tella
6. Wei & Zhang

باورهای خودکارآمدی دانشجویان همچنین پیش‌بینی می‌کند که آنها چگونه اینترنت را مفید و لذت‌بخش می‌دانند و روی تنش آنها برای استفاده از اینترنت تأثیر می‌گذارد. پژوهش حاضر نیز بر آن است تا ببیند آیا بین باورهای خودکارآمدی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا و مهارت‌های آنها برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی رابطه‌ای وجود دارد؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی است. جامعه پژوهش از تمام دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا ورودی سال ۱۳۹۲، با تعداد ۳۱۵ نفر شامل ۱۶۶ دختر و ۱۴۹ پسر تشکیل شده است. با توجه به حجم جامعه مورد مطالعه و نوع روش پژوهش که همبستگی است، تعداد ۱۰۴ نفر آزمودنی با روش طبقه‌ای تصادفی انتخاب شدند.

دو متغیر خودکارآمدی و مهارت‌های جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی از طریق پرسشنامه سنجش شد. مقیاس باورهای خودکارآمدی عمومی (GSE-۱۰) در سال ۱۹۷۹ توسط شوارتزر و جروسلم^۱ ساخته شد. این مقیاس دارای ۲۰ گویه با دو خرده مقیاس جداگانه خودکارآمدی عمومی و خودکارآمدی اجتماعی بود که در سال ۱۹۸۱، به یک مقیاس ۱۰ گوی‌های کاهش یافت و (GSE-۱۰) نام گرفت و تا کنون به ۲۸ زبان دیگر برگردانده شده است (شوارتزر و جروسلم، ۱۹۹۵، به نقل از رجبی، ۱۳۸۵). پایایی و روایی ویرایش فارسی این مقیاس در ایران توسط رجبی (۱۳۸۵) سنجیده شده است (پیوست).

روایی محتوایی پرسشنامه پژوهشگر ساخته مهارت‌های جستجو (پیوست) با نظرخواهی از تعدادی از متخصصان، اساتید و دانشجویان دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی به دست آمد. برای سنجش پایایی آن از روش دو نیمه کردن و توزیع سؤالات بین ۳۰ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد رشته‌های علوم پایه استفاده شد. پایایی به دست آمده برای پرسشنامه ۰/۹۳۸ بود که پایایی بالایی را نشان می‌دهد. به منظور تحلیل داده‌های به دست آمده از همبستگی پیرسون (r_{xy}) برای تعیین معناداری رابطه بین باورهای خودکارآمدی و مهارت‌های جستجوی کاربران در پایگاه‌های اطلاعاتی استفاده شد.

یافته‌ها

وضعیت مهارت‌های جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه بوعلی‌سینا از نظر مهارت‌های جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی

متغیرها	میانگین مشاهده شده	انحراف استاندارد	میانگین آماری	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
مهارت‌های جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی	۳/۰۰۲	۰/۵۶	۳	۰/۰۴۰	۱۰۳	۰/۹۶۸

جدول ۱

وضعیت دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه بوعلی‌سینا از نظر مهارت‌های جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی

بر اساس داده‌های جدول ۱، میانگین مهارت‌های جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی و لاتین نمونه مورد مطالعه ۳/۰۰۲ با انحراف معیار ۰/۵۶ به دست آمده است که تقریباً برابر میانگین آماری ۳ است. بنابراین، نتیجه می‌گیریم که مهارت‌های جستجوی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه بوعلی‌سینا در پایگاه‌های اطلاعاتی در حد متوسط است. همچنین وضعیت دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه بوعلی‌سینا از نظر باورهای خودکارآمدی در جدول ۲ نشان داده شده است.

متغیرها	میانگین مشاهده شده	انحراف استاندارد	میانگین آماری	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
باورهای خودکارآمدی	۳/۸۳	۰/۶۵	۳	۱۲/۹۹	۱۰۳	**۰/۰۰۰

جدول ۲

وضعیت دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه بوعلی‌سینا از نظر باورهای خودکارآمدی

* در سطح ۵٪ معنادار است. ** در سطح ۱٪ معنادار است.

بر اساس داده‌های جدول ۲ میانگین باورهای خودکارآمدی نمونه مورد مطالعه ۳/۸۳ با انحراف معیار ۰/۶۵ به دست آمده است که از میانگین آماری ۳ بزرگ‌تر است. بنابراین، با ۹۹٪ اطمینان نتیجه می‌گیریم که باورهای خودکارآمدی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه بوعلی‌سینا بالاتر از حد متوسط است.

به منظور سنجش رابطه بین مهارت‌های جستجوی کاربران در پایگاه‌های اطلاعاتی و باورهای خودکارآمدی آنها از آزمون ضریب همبستگی استفاده شد که داده‌های آن در جدول ۳ نمایان است.

جدول ۳

ضریب همبستگی بین مهارت کاربران برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی و باورهای خودکارآمدی آنها

متغیر	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معناداری
رابطه مهارت کاربران برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی و باورهای خودکارآمدی آنها	۱۰۴	۰/۴۹۱	**۰/۰۰۰

* در سطح ۵٪ معنادار است. ** در سطح ۱٪ معنادار است.

به منظور سنجش این سؤال از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. با توجه به داده‌های جدول ۳، بین مهارت کاربران برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی و باورهای خودکارآمدی آنها رابطه مثبت و معنادار ($r=0/491$) در سطح ۱٪ وجود دارد ($p < 0/01$). بنابراین، با ۹۹٪ اطمینان نتیجه می‌گیریم که با افزایش باورهای خودکارآمدی دانشجویان مهارت آنها برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی بیشتر می‌شود و برعکس. همچنین می‌توان ۲۴/۱ درصد (ضریب تبیین $= 0/491^2 \times 100$) از واریانس مهارت جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی نمونه مورد مطالعه را از روی نمرات مربوط به باورهای خودکارآمدی آنان پیش‌بینی کرد.

نتیجه‌گیری و بحث

همان‌طور که ذکر شد همبستگی مثبت و معناداری بین باورهای خودکارآمدی دانشجویان و مهارت‌های جستجوی آنها در پایگاه‌های اطلاعاتی وجود دارد، و این نتیجه با نتایج پژوهش‌های نال^۱ (۱۹۹۳؛ ۱۹۹۶؛ ۲۰۰۵)، رن^۲ (۲۰۰۰)، کوربانوگلو^۳ (۲۰۰۳)، والدمن^۴ (۲۰۰۳)، وی و ژنگ^۵ (۲۰۰۸) همسو است و رابطه مثبت دو متغیر و تأثیرگذاری آنها بر همدیگر را تأیید می‌کند. پس می‌توان تأکید کرد که اگر در جهت تقویت باورهای خودکارآمدی دانشجویان تلاش شود، کسب مهارت‌های جستجو توسط آنها و بهره‌مندی‌شان از امکانات فراهم‌شده توسط کتابخانه و دانشگاه بهتر و آسان‌تر رخ خواهد داد و در نتیجه، بهره‌وری بیشتری از هزینه‌های صورت‌گرفته در راستای آموزش و پژوهش در دانشگاه صورت خواهد گرفت. از سوی دیگر، تلاش برای آموزش مناسب و کافی دانشجویان در زمینه مهارت‌های جستجو و بهره‌گیری از پایگاه‌های اطلاعاتی، باورهای خودکارآمدی آنها را نیز افزایش خواهد داد و سبب موفقیت بیشتر آنها در زندگی علمی و تحصیلی‌شان خواهد شد؛ زیرا بهره‌گیری موفق از منابع و شبکه‌های الکترونیکی و به‌طور کلی انجام موفقیت‌آمیز امور سبب تقویت باورهای خودکارآمدی می‌شود (وی و ژانگ^۶، ۲۰۰۸؛ ویلسون^۷، ۲۰۱۳، ص ۱۲۵).

غیبی و دیگران (۱۳۹۱) دریافتند سبک یادگیری دانشجویان علوم انسانی

1. Nahl
2. Ren
3. Kurbanoglu
4. Waldman
5. Wei & Zhang
6. Wei & Zhang
7. Wilson

انطباق‌یابنده است. با توجه به جامعه پژوهش حاضر که دانشجویان علوم انسانی هستند می‌توان در آموزش مهارت‌های جستجو و بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی به آنها از این سبک یادگیری استفاده کرد. همچنین آنها دریافتند که خودکارآمدی دانشجویان فنی- مهندسی نسبت به گروه‌های علوم انسانی و علوم پایه بالاتر است. این یافته هم در آموزش دانشجویان گروه علوم انسانی و تقویت باورهای خودکارآمدی آنها می‌تواند مورد توجه قرار گیرد تا فاصله مذکور جبران شود.

امروزه شاید بیشترین میزان استفاده از فناوری اطلاعات در انجام فعالیت پژوهشی پایان‌نامه است. دانشجویان به‌ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی در مراحل مختلف انجام پایان‌نامه از جمله جمع‌آوری پیشینه پژوهش، انجام تجزیه و تحلیل آماری و نیز نگارش پایانی آن نیاز مبرمی به استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات دارند (جوکار و رستمی‌فروشان، ۱۳۸۲). بنابراین، کسب آمادگی‌های لازم در زمینه به‌کارگیری این فناوری‌ها، به‌خصوص استفاده کارآمد از پایگاه‌های اطلاعاتی به این افراد کمک می‌کند با توانایی بیشتری دوره تحصیلی خود را به پایان ببرند و در جهت تولید علم و نیز یادگیری مادام‌العمر افرادی موفق و توانمند باشند. توجه به نتایج این پژوهش و پژوهش‌های مشابه، تأثیر عوامل روان‌شناختی از جمله باورهای خودکارآمدی را بر نحوه تعامل با فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی اثبات می‌کند. بنابراین تقویت باورهای مذکور جهت رسیدن به نتایج مطلوب آموزشی و پژوهشی می‌تواند در دستور کار مسئولان، تصمیم‌گیرندگان، استادان و همه دست‌اندرکاران و متولیان امر آموزش و پژوهش کشور قرار گیرد.

مآخذ

جوکار، عبدالرسول؛ رستمی‌فروشان، مرضیه (۱۳۸۲). بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی معلمان پژوهنده در نواحی آموزش و پرورش شهر شیراز. فصلنامه مطالعات تربیتی و روانشناسی، ۴ (۲)، ۱۴۵-۱۵۹.

دلاور، علی (۱۳۸۸). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: رشد. رجبی، غلامرضا (۱۳۸۵). بررسی پایایی و روایی مقیاس باورهای خودکارآمدی عمومی GSE- (۱۰) در دانشجویان روان‌شناسی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز و دانشگاه آزاد مرودشت. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۲ (۱-۲)، ۱۱۱-۱۲۲.

رحیمی، فروغ (۱۳۸۴). مطالعه مهارت‌های جستجوی پیوسته دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز و عوامل مؤثر بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی،

دانشگاه شیراز، شیراز.

- زارع‌زاده، کمال؛ کدیور، پروین (۱۳۸۶). مقایسه خودکارآمدی و اخلاقیت در دانش‌آموزان کاربر اینترنت و دانش‌آموزان غیرکاربر. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۲۳ (۱)، ۱۱۱-۱۳۳.
- سلیمانی، عفت؛ هویدا، رضا (۱۳۹۲). بررسی مفهوم خودکارآمدی در نظریه شناخت اجتماعی باندورا. *کتاب ماه علوم اجتماعی*، ۱۷ (۶۳)، ۹۱-۹۷.
- شهینی ییلاق، منیجه؛ بوستانی، فاطمه؛ عالی‌پور، سیروس؛ و حاجی یخچالی، علیرضا (۱۳۹۱). خودکارآمدی و هدف‌های پیشرفت. *مجله مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۹ (۱۶)، ۸۱-۱۱۰.
- عبدالهی، بیژن (۱۳۸۵). نقش خودکارآمدی در توانمندسازی کارکنان. *تدبیر*، ۱۷ (۱۶۸)، ۳۵-۴۰.
- عمیدی مظاهری، مریم؛ حسینی، میناسادات (۱۳۹۲). جایگاه مهارت و خودکارآمدی عمومی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *ارمغان دانش*، ۱۸ (۲)، ۱۱۵-۱۲۵.
- غیبی، معصومه؛ عارفی، محبوبه؛ دانش، عصمت (۱۳۹۱). رابطه سبک‌های یادگیری و خودکارآمدی دانشجویان گروه‌های تحصیلی. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۶ (۱)، ۵۳-۶۹.
- فیشر، کرن؛ اردلز، ساندا؛ مک کچنی، لین (ای. اف.) (۱۳۸۷). *نظریه‌های رفتار اطلاعاتی*. ترجمه فیروزه زارع فراشبندی و دیگران. تهران: کتابدار.
- محمدی، مهدی؛ دارابی، طاهره؛ و کوچکی، لاله (۱۳۹۲). بررسی ساختاری باورهای معرفت‌شناختی و مهارت مدل‌سازی دانشجویان مهندسی دانشگاه شیراز. *فصلنامه آموزش مهندسی ایران*، ۱۵ (۵۸)، ۱۵-۳۴.
- مسعودنیا، ابراهیم (۱۳۸۷). خودکارآمدی عمومی و فویی اجتماعی: ارزیابی مدل شناختی اجتماعی بندورا. *فصلنامه مطالعات روانشناسی*، ۴ (۳)، ۱۱۵-۱۲۷.
- میوا، میکو (۱۳۸۷). شناخت اجتماعی بندورا. در فیشر، کرن؛ اردلز، ساندا؛ مک‌کچنی، لین (ای. اف.). *نظریه‌های رفتار اطلاعاتی*. ترجمه غلام حیدری. تهران: کتابدار. ۷۳-۷۶.
- Bandura, A. (1998). Health promotion from the perspective of social cognitive theory. *Psychology and Health*, 13 (4), 623-649.
- Bandura, A. (2000). Exercise of human agency through collective efficacy. *Current Directions in Psychological Science*, 9 (3), 75-78.
- Fisher, K. E., Erdelez, S., & Mc Kechnie, L. (2005). Theories of information behavior. Medford, NJ: Information Today. Retrieved 15 Feb, 2014, from <http://books.google.com/books?hl=fa&lr=&id=ll6qzqhIj8wC&oi=fnd&pg=PR13&dq=Theories+of+information+behavior+fisher&ots=1fpLnT-90l&sig=i-7MiaLiPOtzx1q-Y-LOune5z8#v=onepage&q=Theories%20of%20information%20behavior%20fisher&f=false>

- Ford, N., Miller, D., & Moss, N. (2001). The role of individual differences in Internet searching: An empirical study. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 52 (12), 1049-1066. Retrieved 15 Feb., 2014, from <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/asi.1165/full>
- Kurbanoglu, S. S. (2003). Self-efficacy: a concept closely linked to information literacy and lifelong learning. *Journal of Documentation*, 59 (6), 635-646.
- Miva, M. (2000). *Use of human intermediation in information problem solving: a user's perspective*. Syracuse, N.Y.: ERIC clearinghouse on information and technology.
- Miva, M. (2005). Bandura's social cognition, In K. E. Fisher, S. Erdelez & L. (E.F.) McKechnie, *Theories of information behavior*. Medford, NJ: Information Today. Retrieved 15 Feb., 2014, from <http://books.google.com/books?hl=fa&lr=&id=ll6qzqhlj8wC&oi=fnd&pg=PR13&q=Theories+of+information+behavior+fisher&ots=1fpLnT-90l&sig=i-7MIaIiPOtx1q-Y-LOoune5z8#v=onepage&q=Theories%20of%20information%20behavior%20fisher&f=false>
- Nahl, D. (1993). *CD-ROM point-of-use instructions for novice searchers: a comparison of user-centered affectively elaborated and system-centered unelaborated text*. Unpublished doctoral dissertation, University of Hawaii, Honolulu, Hawaii, USA. Retrieved 15 Feb., 2014, from <http://www2.hawaii.edu/~nahl/articles/phd/phd1to3.html>
- Nahl, D. (1996). Affective monitoring of Internet learners: Perceived self-efficacy and success. *Proceedings of the 59th ASIS Annual Meeting*, 33, 100-109. Retrieved 15 Feb., 2014, from <http://www.webcitation.org/6BGc5Qs2I>
- Nahl, D. (2005). Affective and cognitive information behavior: Interaction effects in internet use. *Proceedings of the 68th ASIST Annual Meeting*, 42 (1). Information Today, Medford, NJ. Retrieved 15 Feb., 2014, from http://eprints.rclis.org/bitstream/10760/6856/1/Nahl_Affective.pdf
- Ren, Wen-Hua (2000). Library instruction and college student self-efficacy in electronic information searching. *The Journal of Academic Librarianship*, 26 (5), 323-328.
- Savolainen, R. (2002). Network competence and information seeking on the Internet: from definitions towards a social cognitive model. *Journal of Documentation*. 58 (2), 211-226.
- Schwarzer, R., & Jerusalem, M. (1995). Generalized Self-Efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright, & M. Johnston (Eds.), *Measures in health psychology: a user's portfolio. Causal and control*

beliefs Windsor. UK: NFER-NELSON.

Tella, A., Tella, A., Ayeni, C. O., & Omoba, R. O. (2007). Self-efficacy and use of electronic information as predictors of academic performance. *Electronic Journal of Academic and Special Librarianship*, 8 (2). Retrieved 15 Feb., 2014, from http://southernlibrarianship.icaap.org/content/v08n02/tella_a01.html

Waldman, M. (2003). Freshmen's use of library electronic resources and self-efficacy. *Information Research*, 8 (2). Retrieved 15 Feb., 2014, from <http://informationr.net/ir/8-2/paper150.html>

Wei, L., & Zhang, M. (2008). The impact of Internet knowledge on college students' intention to continue to use the Internet. *Information Research*, 13 (3). Retrieved 15 Feb., 2014, from <http://InformationR.net/ir/13-3/paper348.html>

Wilson, T. D. (2013). Theory in information behaviour research. Retrieved Aug. 5, 2015, from <http://www.informationr.net/ir/reviews/revs482.html>

استناد به این مقاله:

سلیمی فر، ژاله؛ ریاحی نیا، نصرت (۱۳۹۴). رابطه باورهای خودکارآمدی و مهارت‌های کاربران برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی. *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۶ (۴)، ۱۲۷ - ۱۴۰.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

پیوست

گویه‌های مربوط به مهارت‌های جستجو و خودکارآمدی

ردیف	گویه‌های مربوط به مهارت‌های جستجو	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
۱	تا چه اندازه می‌توانید مناسب‌ترین و ضروری‌ترین کلیدواژه یا عبارت را برای جستجوی اطلاعات مورد نیاز خود تعیین کنید					
۲	تا چه اندازه می‌توانید از عملگرهای منطقی (و، یا، بجز)، (AND, OR, NOT) استفاده کنید؟					
۳	تا چه اندازه جهت محدود کردن نتایج جستجو از فیلدهای خاص عنوان، نویسنده، و... استفاده می‌کنید؟					
۴	تا چه اندازه از علائم کوتاه‌سازی مثل * و ؟ برای جستجوی ریشه کلمات استفاده می‌کنید؟					
۵	تا چه اندازه می‌توانید جستجوی خود را به محدوده زمانی خاصی محدود کنید؟					
۶	تا چه اندازه می‌توانید یک عبارت را به طور دقیق جستجو کنید؟					
۷	تا چه اندازه می‌توانید کلمات یک عبارت را با فاصله مشخص از هم و با ترتیب مشخص بازیابی کنید؟					
۸	تا چه اندازه می‌توانید پایگاه فارسی مناسب را برای انجام جستجو انتخاب کنید؟					
۹	تا چه اندازه می‌توانید پایگاه لاتین مناسب را برای انجام جستجو انتخاب کنید؟					
۱۰	تا چه اندازه می‌توانید مکان دستیابی به اطلاعات الکترونیکی مورد نیاز خود را پیدا کنید؟					
۱۱	تا چه اندازه می‌توانید مرتبط‌ترین و مناسب‌ترین نتیجه را انتخاب کنید؟					
۱۲	تا چه اندازه می‌توانید از جستجوی ساده استفاده کنید؟					
۱۳	تا چه اندازه می‌توانید از جستجوی پیشرفته استفاده کنید؟					

ردیف	گویه‌های مربوط به خودکارآمدی	کاملاً مخالف	مخالف	متوسط	موافق	کاملاً موافق
۱	وقتی طرحی می‌ریزم مطمئن هستم که می‌توانم آن را انجام دهم					
۲	یکی از مشکلات من این است که نمی‌توانم تکالیفم را به خوبی انجام دهم					
۳	اگر نتوانم کاری را بار اول انجام دهم به تلاشم برای انجام آن ادامه می‌دهم					
۴	وقتی که اهداف مهم برای خود تعیین می‌کنم، به ندرت به آنها دست می‌یابم					
۵	قبل از تمام کردن کارهایم آن را رها می‌کنم					
۶	از روبرو شدن با مشکلات، اجتناب می‌کنم					
۷	در صورتیکه کاری خیلی پیچیده به نظر برسد، حتی زحمت امتحانش را به خودم نمی‌دهم					
۸	نامطلوب بودن تکالیف مرا از پایداری تا انجام کامل آنها باز نمی‌دارد					
۹	وقتی تصمیم به انجام کاری گرفتم، به طور جدی و دقیق روی انجام همان کار تمرکز می‌کنم					
۱۰	هنگامی که سعی می‌کنم چیز جدیدی بیاموزم اگر در ابتدا موفق نشوم بزودی آن را رها می‌کنم					
۱۱	وقتی مشکلات غیرمترقبه‌ای برایم رخ می‌دهد، به خوبی از پس آن برنمی‌آیم					
۱۲	از یادگیری مطالب جدید، هنگامی که به نظرم مشکل بیابند اجتناب می‌کنم					
۱۳	شکست باعث تلاش بیشتر من می‌شود					
۱۴	به توانایی خود برای انجام کارها اعتماد ندارم					
۱۵	به خودم متکی هستم					
۱۶	به سادگی تسلیم می‌شوم					
۱۷	توانایی برخورد با اغلب مشکلات را که در زندگی برایم پیش می‌آید ندارم					